

1.5. Правове становище суб'єктів, що здійснюють виробництво органічної сільськогосподарської продукції і сировини, та особливості їх виробничо-господарської діяльності

Виробничо-господарська діяльність з виробництва органічної сільськогосподарської продукції та сировини має певні особливості, адже вона здійснюється за мінімального втручання людини з використанням природних законів розвитку сільськогосподарських рослин і тварин. Незважаючи на те, що вивчення окремих особливостей правового регулювання здійснення такої діяльності вже проводилося в науковій літературі², звернімося до з'ясування особливостей саме правового становища суб'єктів, що здійснюють виробництво органічної сільськогосподарської продукції і сировини, та особливостей їх виробничо-господарської діяльності.

Так, у науці аграрного права існують різні підходи до визначення виробничо-господарської діяльності. Приміром, Т. В. Курман зазначає, що розглядувана діяльність – це передусім діяльність з виробництва й

¹ Уркевич В. Ю. Про принципи виробництва органічної сільськогосподарської продукції в Україні / В. Ю. Уркевич // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Право» / Ред. кол.: Д. О. Мельничук (голова) та ін. – К., 2014. – Вип. 197. – Ч. 1. – С. 56-63. С. 62, 63.

² Див.: Статівка А. М. Деякі правові питання органічного виробництва сільськогосподарської продукції / А. М. Статівка // Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез Міжнар. наук. конф. «Тринадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 14-15 листоп. 2014 р.) : [у 3 ч.]. – Хмельницький, 2014. – Ч. 3. – С. 99–100.

переробки сільськогосподарської продукції та сировини рослинного і тваринного походження¹.

А. М. Статівка вказує, що виробничо-господарська діяльність сільськогосподарських підприємств як юридичних осіб, наділених спеціальною право- й дієздатністю, – це врегульовані нормами аграрного та інших галузей права відносини, пов'язані з виробництвом сільськогосподарської продукції, її переробкою, зберіганням і реалізацією, а також з виробництвом інших матеріальних цінностей, що мають вартісне вираження з метою отримання прибутку².

Як стверджує В. М. Єрмоленко, виробничо-господарська діяльність сільськогосподарських товаровиробників – це діяльність, спрямована на виготовлення й реалізацію сільськогосподарської продукції, на виконання робіт і надання послуг сільськогосподарського призначення³. У цілому погоджуючи з наведеними точками зору, розглянемо особливості такої діяльності при виробництві органічної сільськогосподарської продукції, починаючи з характеристики суб'єктного складу.

Розглядуваний Закон визначає, що виробництвом органічної продукції (сировини), як вже вказувалося, є виробнича діяльність фізичних або юридичних осіб (у тому числі з вирощування та переробки), де під час такого виробництва виключається застосування хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів (ГМО), консервантів тощо, та на всіх етапах виробництва (вирощування, переробки) застосовуються методи, принципи та правила, визначені цим Законом для отримання натуральної (екологічно чистої) продукції, а також збереження та відновлення природних ресурсів (абз. 2 п. 1 ст. 1). Стаття 12 Закону закріплює право на виробництво органічної продукції, яке надано фізичній чи юридичній особі, яка пройшла оцінку відповідності виробництва

¹ Курман Т. В. Правовое обеспечение хозяйственной деятельности государственных специализированных сельскохозяйственных предприятий: моногр. / Т. В. Курман. – Х.: СПД-ФЛ Чальцев А.В., 2007. – 208 с. С. 40.

² Статівка А. М. Співвідношення понять «господарська діяльність» та «виробничо-господарська діяльність» сільськогосподарських підприємств / А. М. Статівка // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – Серія «Право» / голова ред. кол. С. М. Ніколаєнко. – К.: Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, 2014. – Вип. 197. – Ч. 2. – С. 35-43. С. 41.

³ Аграрне право України: підручник / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк та ін.; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 608 с. С. 284.

органічної продукції, отримала сертифікат відповідності та включена до Реєстру виробників органічної продукції.

Такі особи, які виявили намір здійснювати виробництво органічної продукції та (або) сировини, пройшли оцінку відповідності виробництва органічної продукції (сировини) та отримали сертифікат відповідності, заносяться до Реєстру виробників органічної продукції (сировини), який веде центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів (Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів). Положення про Реєстр виробників органічної продукції (сировини) розробляється та затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику, тобто Міністерством аграрної політики та продовольства України. Такий Реєстр є відкритим та загальнодоступним. Доступ до Реєстру виробників органічної продукції (сировини) є безоплатним і забезпечується шляхом його оприлюднення та підтримки в актуальному стані на офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів. Порядок ведення Реєстру виробників органічної продукції (сировини) затверджується Кабінетом Міністрів України (ст. 13 Закону).

Проте зазначимо, що названі підзаконні нормативно-правові акти (Положення про Реєстр виробників органічної продукції (сировини), Порядок ведення Реєстру виробників органічної продукції (сировини) до цього часу не затверджено, а значить це фактично унеможливорює ведення органічного виробництва на території України. Адже п. 4 ст. 13 Закону встановлено, що особи, які не занесені до Реєстру виробників органічної продукції (сировини), не мають права здійснювати виробництво органічної продукції та (або) сировини.

Щодо самих виробників органічної сільськогосподарської продукції, то з наведених законодавчих приписів можна було б зробити висновок, що ним може бути будь-який суб'єкт, що висловить таке бажання – фізична чи юридична особа за умови проходження оцінки відповідності виробництва органічної продукції (сировини), отримання сертифікату й включення до названого раніше Реєстру. Проте такий висновок не є вірним. Адже інші приписи Закону право на виробництво органічної сільськогосподарської продукції надають дещо звуженому колу суб'єктів. Так, ст. 2 Закону регламентує, що він поширюється на суб'єктів господарювання, які провадять господарську діяльність у цій сфері. Про суб'єктів

господарювання як виробників органічної сільськогосподарської продукції йдеться також у ст.ст. 4, 9, 23, 29, 31 Закону. Оскільки згідно п. 2 ст. 55 Господарського кодексу України від 16 січня 2003 р., № 436-IV¹ суб'єктами господарювання визнаються або (а) господарські організації (юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до Господарського кодексу України, а також інші юридичні особи) або (б) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці, то зрозуміло що й виробниками органічної сільськогосподарської продукції мають виступати суб'єкти господарювання. Ними можуть бути як юридичні особи будь-якої форми власності й організаційно-правової форми, передбаченої законодавством України, так і фізичні особи – приватні підприємці. Однак така сільськогосподарська діяльність притаманна передусім сільськогосподарським товаровиробникам, – таким юридичним особам, як сільськогосподарські кооперативи, фермерські господарства, приватні, державні чи комунальні сільськогосподарські підприємства та ін., а також приватним підприємцям, що здійснюють діяльність у сфері сільського господарства. Вважаємо таке обмеження кола виробників органічної продукції цілком обґрунтованим, адже навряд чи фізичні особи (приміром ті, що ведуть особисті селянські господарства) спроможні забезпечити дотримання всіх вимог законодавства щодо виробництва органічної сільськогосподарської продукції.

На додаток до цього чинне законодавство України визначає наступні особливості виробничо-господарської діяльності з виробництва органічної сільськогосподарської продукції.

Згідно ст. 14 Закону, загальні правила виробництва та обігу органічної продукції та сировини встановлюються цим Законом (викладені у його ст.ст. 16, 18-22), а детальні правила виробництва та обігу органічної продукції та сировини розробляються Міністерством аграрної політики та продовольства України й затверджуються Кабінетом Міністрів України. При цьому Законом передбачено, що ці так звані детальні правила виробництва та обігу органічної продукції та сировини повинні відповідати вимогам Закону та встановлювати правила виробництва та обігу за такими напрямками щодо: 1) виробництва непереробленої органічної продукції (сировини) рослинного походження, у тому числі

¹ Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144.

грибів; 2) виробництва непереробленої органічної продукції (сировини) тваринного походження; 3) виробництва органічної продукції (сировини) аквакультури; 4) виробництва органічних морських водоростей; 5) виробництва органічної продукції (сировини) бджільництва; 6) перевезення, зберігання та реалізації органічної продукції (сировини); 7) збору дикорослих рослин, лісової продукції та водоростей; 8) виробництва під час перехідного періоду; 9) порядку переходу до виробництва органічної продукції (сировини); 10) переліку, умов та допустимих обсягів використання неорганічної продукції, речовин, продукції, отриманої в перехідний період, при виробництві органічної продукції (сировини) по кожній із категорій продукції, речовин; 11) переліку речовин, які забороняється використовувати при виробництві органічної продукції (сировини); 12) допустимих обсягів та переліку неорганічної продукції, речовин, продукції, отриманої в перехідний період, які можуть у виключних випадках використовуватися при виробництві органічної продукції (сировини); 13) критеріїв оцінки придатності сільськогосподарських угідь для виробництва органічної продукції (сировини). Зазначимо, що жоден з цих напрямків у даний час свого нормативно-правового закріплення ще не здобув. Існують лише відповідні проекти, розміщені на офіційному веб-сайті Міністерства аграрної політики та продовольства України, як, приміром, проект Детальних правил виробництва непереробленої органічної продукції (сировини) рослинного походження, у тому числі грибів¹. Зрозуміло що під час здійснення виробничо-господарської діяльності ці як загальні, так і детальні правила мають дотримуватися виробниками органічної сільськогосподарської продукції.

При виробництві органічної сільськогосподарської продукції використовуються відповідні земельні ділянки, зважаючи на що Закон містить спеціальні приписи щодо цього. Так, як вже зазначалося, згідно ст. 23 Закону, оцінка придатності земель (грунтів) для виробництва органічної продукції та сировини здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, у галузі охорони земель (Міністерством екології та природних ресурсів України). Порядок такої оцінки має затвердити Кабінет Міністрів України,

¹ Проект Детальних правил виробництва непереробленої органічної продукції (сировини) рослинного походження, у тому числі грибів [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/uk/regulatory?nid=15817>

що до цього часу не зроблено. Оцінка придатності земель (грунтів) здійснюється з метою отримання незалежної від зацікавлених сторін (суб'єктів господарювання, що здійснюють виробництво, перевезення, зберігання та реалізацію органічної продукції, сировини) об'єктивної інформації про стан земельних ділянок, встановлення їх придатності для виробництва органічної продукції та сировини, придатності для виробництва окремих культур.

Оскільки йдеться про оцінку придатності земель (грунтів) для виробництва органічної продукції та сировини, то зрозуміло що маються на увазі землі сільськогосподарського призначення, адже лише для них ґрунтова характеристика має вирішальне значення. Результати оцінки земель (грунтів) враховуються при загальній оцінці відповідності виробництва органічної продукції й отриманні виробником відповідного сертифікату.

На додаток до цього й самі виробники органічної сільськогосподарської продукції мають пройти оцінку та підтвердження відповідності виробництва органічної продукції в порядку, встановленому ст. 24 Закону. Така оцінка проводиться один раз на два роки. Виробнику може бути відмовлено у видачі сертифікату у разі: а) встановлення за результатами перевірки невідповідності виробництва вимогам Закону та детальним правилам виробництва та обігу відповідної органічної продукції (сировини); б) виявлення недостовірних відомостей у документах, поданих на підтвердження відповідності.

У разі прийняття позитивного рішення виробнику видається сертифікат відповідності встановленого зразка у триденний термін з дня прийняття такого рішення, а його продукція може маркуватися як органічний продукт. При цьому звільняються від оцінки виробники, що виробляють продукцію (сировину), сертифіковану в державах-членах Європейського Союзу як органічна. Така продукція розміщується на ринку України як органічна продукція (сировина) без жодної додаткової сертифікації (п. 12 ст. 24 Закону).

Органічна сільськогосподарська продукція (сировина) підлягає обов'язковому маркуванню, що здійснюється згідно ст. 29 Закону з обов'язковим використанням державного логотипа. Також виробникам дозволяється використання недержавних (приватних) логотипів, запроваджених безпосередньо суб'єктами господарювання, які здійснюють виробництво, реалізацію органічної продукції, чи їх об'єднаннями. Право на використання державного логотипа встановленого зразка та маркування

ним органічної продукції мають лише виробники такої продукції за наявності сертифіката, про який йшлося вище.

З приводу сертифікації та маркування органічної продукції в інших країнах, у тому числі в межах ЄС, зазначимо наступне. Вже тривалий час функціонує Міжнародна федерація органічного сільськогосподарського руху (IFOAM), що є міжнародною неурядовою організацією, що здійснює зокрема й акредитацію установ, що займаються сертифікацією органічної продукції. У 1980 році нею було розроблено «Базові стандарти IFOAM щодо органічного виробництва і переробки», що покладені в основу відповідного законодавства ЄС.

У межах ЄС було прийнято Директиву № 834/2007 від 28 червня 2007 р. про органічну продукцію і маркування органічних продуктів та Директиву № 889/2008 від 5 вересня 2008 р., що визначає детальні правила ведення органічного виробництва, маркування й організації контролю¹. При цьому систему інспекції органічної продукції в ЄС можна охарактеризувати як державно-приватну або змішану. Сутність її полягає в тому, що державні органи в країнах ЄС здійснюють акредитацію приватних сертифікаційних установ та нагляд за їх діяльністю. А безпосередньо сільськогосподарських товаровиробників органічної продукції вже сертифікують приватні сертифікаційні установи².

Отже, розглядуваний Закон визначає особливості правового регулювання виробничо-господарської діяльності з виробництва органічної сільськогосподарської продукції. Ці особливості полягають у: а) специфічному суб'єктному складі виробників органічної сільськогосподарської продукції, до яких можуть відноситися лише суб'єкти господарювання; б) потребі внесення таких осіб до Реєстру виробників органічної сільськогосподарської продукції (сировини); в) вимозі неухильного дотримання виробниками загальних та детальних правил виробництва та обігу органічної сільськогосподарської продукції та сировини; г) обов'язковій оцінці придатності земель (ґрунтів) для

¹ Раджоньери М. Агроекологическое право Европейского Союза и Италии / М. Раджоньери, М. Валетта; отв. ред. Д. О. Тузов. – М.: Статут, 2006. – С. 134.

² Уркевич В. Ю. Правові питання розвитку органічного виробництва у світлі Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / В. Ю. Уркевич // Актуальні напрями правового забезпечення інноваційної та інвестиційної політики в Україні: матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Харків, 14 листопада 2014 р. / редкол. С. М. Прилипка, Ю.Є. Атаманова, С.В. Глібко, К.В. Єфремова; Нац. акад. прав. наук України; НДІ прав. забезпечення інновац. розвитку НАПрН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х.: Право, 2014. – С. 83-85. С. 84.

виробництва органічної сільськогосподарської продукції та сировини; д) використанні при виробництві органічної продукції переважно земель сільськогосподарського призначення; е) обов'язковій оцінці та підтвердженні відповідності виробництва органічної сільськогосподарської продукції (сировини); є) необхідності отримання сертифікату виробника органічної сільськогосподарської продукції; ж) обов'язковому маркуванні органічної сільськогосподарської продукції з використанням державного логотипа та у можливості такого маркування з використанням недержавних (приватних) логотипів. Проте не усі з цих особливостей виробничо-господарської діяльності з виробництва органічної сільськогосподарської продукції можуть бути реалізовані, оскільки до цього часу не затверджено Положення про Реєстр виробників органічної сільськогосподарської продукції (сировини), Порядок ведення Реєстру виробників органічної сільськогосподарської продукції (сировини), Детальні правила виробництва та обігу органічної сільськогосподарської продукції та сировини різних напрямів, Порядок оцінки придатності земель (грунтів) для виробництва органічної сільськогосподарської продукції та сировини та Державний логотип «Органічний продукт».

Наостанок акцентуємо увагу й на наступному аспекті ведення органічного сільськогосподарського виробництва. Очевидно, що ведення органічного сільськогосподарського виробництва є більш витратним у порівнянні з традиційним сільським господарством. Так, за оцінками фахівців, значні кошти потрібні насамперед на сертифікацію земель для такого виробництва, яка здійснюється протягом 3-4 років і коштує 3-4 тис. євро. У цей період, як і надалі, забороняється використання будь-яких хімічних і синтетичних препаратів, стимуляторів росту тощо. При цьому необхідно враховувати невідворотне зменшення урожайності на землях органічних господарств у порівнянні з традиційними інтенсивними технологіями, чималі витрати на органічні добрива, екології та більш високий ступінь використання ручної праці¹. А звідси при переході на органічне виробництво сільськогосподарським товаровиробникам має надаватися відповідна державна підтримка, інвестування такого виробництва має бути змішаним і здійснюватися як самим сільськогосподарським товаровиробником, так і з боку держави, бо вона теж зацікавлена у його розвитку.

¹ Музыченко О. МинАПК потянуло на органику / О. Музыченко // Коментарии. – 2007. – № 2(19). – 19 января.

Досвід такої підтримки існує на рівні держав-членів ЄС. Так, приміром, у Швеції державна підтримка виробників органічної сільськогосподарської продукції здійснюється шляхом надання субвенцій протягом 3-х років. Сума субвенції становить від 750 до 2900 шведських крон (приблизно від 82 до 320 євро) у розрахунку на 1 га земель на рік залежно від середньої врожайності у даному господарстві або у відповідному регіоні. Субвенції мають відшкодувати витрати внаслідок зниження врожайності в перехідний період, поки продукція ще не визнана екологічно чистою й не може продаватися на ринку за більш високою ціною. З метою отримання такої підтримки сільськогосподарське підприємство має надати п'ятирічний план конверсії (переходу на органічне виробництво) господарства, затверджений районним управлінням сільського господарства, й укласти з державою договір про умови надання річних субвенцій. Через 6 років підприємство інспектується спеціальним органом Асоціації контролю органічного сільського господарства (Demeter або KVAR). Ця організація видає дозвіл на право використання спеціального знаку для маркування органічних продуктів, однією з підстав для видачі якого є документальне підтвердження того факту, що протягом 2-3 років на підприємстві не використовувалися хімічні засоби, пестициди й мінеральні добрива¹.

Законодавство України жодним чином питання державної підтримки органічного сільськогосподарського виробництва не регламентує. Відповідні приписи відсутні як у самому Законі, так і в Законі України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 р., № 1877-IV², що не можна визнати вірним. А звідси цілком логічно запропонувати, що до законодавства України щодо розвитку органічного сільськогосподарського виробництва слід включити нормативні приписи щодо державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, які прагнуть набути статусу органічних господарств, з урахуванням досвіду держав-членів ЄС³.

¹ Правовые проблемы обеспечения устойчивого развития сельских территорий и эффективного функционирования агропромышленного комплекса / И. П. Кузьмич и др.; науч. ред. И. П. Кузьмич. – Минск: Бизнесофсет, 2013. – 480 с. С. 386.

² Відом. Верхов. Ради України. – 2004. – № 49. – Ст. 527.

³ Уркевич В. Ю. Органічне сільськогосподарське виробництво: правові питання розвитку в аспекті євроінтеграції України / В. Ю. Уркевич // Сучасні тенденції та перспективи розвитку аграрного, земельного і екологічного права: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (22-23 трав. 2015 р.), присв. 90-річчю від дня народж. академіка В.З.

При наданні заходів державної підтримки у сфері органічного виробництва можна використовувати механізм державно-приватного партнерства. Як відомо, організаційно-правові засади взаємодії держави з приватними партнерами та основні принципи державно-приватного партнерства на договірній основі визначено Законом України «Про державно-приватне партнерство» від 1 липня 2010 р., № 2404-VI¹.

Цим нормативно-правовим документом встановлено, що державно-приватне партнерство – це співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами-підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору.

Статтею 4 Закону «Про державно-приватне партнерство» встановлено, що розглядуване партнерство застосовується в таких сферах: (а) пошук, розвідка родовищ корисних копалин та їх видобування, крім таких, що здійснюються на умовах угод про розподіл продукції; (б) виробництво, транспортування і постачання тепла та розподіл і постачання природного газу; (в) будівництво та/або експлуатація автострад, доріг, залізниць, злітно-посадкових смуг на аеродромах, мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітенів, морських і річкових портів та їх інфраструктури; (г) машинобудування; (д) збір, очищення та розподілення води; (е) охорона здоров'я; (є) туризм, відпочинок, рекреація, культура та спорт; (ж) забезпечення функціонування зрошувальних і осушувальних систем; (з) оброблення відходів; (и) виробництво, розподілення та постачання електричної енергії; (і) управління нерухомістю. Однак державно-приватне партнерство може застосовуватися в інших сферах діяльності. Можливим є застосування механізму державно-приватного партнерства у сфері сільського господарства, сільськогосподарської діяльності, сталого розвитку сільських територій. На це, зокрема, безпосередньо вказано у Концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013-2018 роки, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2013 р., № 739-р², згідно якої пріоритетною сферою застосування державно-

Янчука / за заг. ред. проф. В. М. Єрмоленка. – К.: Видавничий центр НУБіП України, 2015. – С. 75-77. С. 77.

¹ Відом. Верхов. Ради України. – 2010. – № 40. – Ст. 524.

² Офіц. вісн. України. – 2013. – № 76. – Ст. 2831.

приватного партнерства, зокрема, є агропромисловий комплекс (ринкова та виробнича інфраструктура).

Звідси цілком можливо застосовувати державно-приватне партнерство у сфері виробництва органічної сільськогосподарської продукції та сировини. Як вже зазначалося, організація органічного виробництва потребує значних фінансових витрат, зокрема, на докорінну зміну технології аграрного виробництва, оцінку земельних ділянок, придатних для ведення виробництва органічної продукції (сировини) чи придбання таких земель, що розташовані у сприятливих для органічного виробництва регіонах. У даному випадку якраз і можна було б застосувати механізм державно-приватного партнерства. Це можна зробити, наприклад, шляхом укладення між відповідним публічним партнером (державним органом чи органом місцевого самоврядування) та приватним партнером – суб'єктом аграрного господарювання договору про спільну діяльність відповідно до ст. 5 Закону «Про державно-приватне партнерство». Вкладом держави (територіальної громади) у таку спільну діяльність якраз і могли б бути земельні ділянки, придатні для виробництва органічної продукції та сировини. А приватний партнер, у свою чергу, відповідно до умов договору мав би забезпечувати організацію та фінансування виробництва органічної сільськогосподарської продукції та сировини¹.

Викладене щодо правових аспектів розвитку органічного сільськогосподарського виробництва в Україні свідчить про необхідність вирішення низки правових питань в сфері сільського господарства щодо розвитку органічного виробництва, що сприятиме не лише його розвитку, а й належній реалізації положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

¹ Уркевич В. Ю. Про державно-приватне партнерство в сфері органічного виробництва / В. Ю. Уркевич // Актуальні правові проблеми публічно-приватного партнерства у сфері аграрних, земельних, екологічних та космічних відносин: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22 листопада 2013 р.). – К.: вид-во «Принт», 2013. – С. 44-46. С. 46.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

**ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО
РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ
В УКРАЇНІ**

Монографія

За редакцією професорів
А. П. Гетьмана та М. В. Шульги

Харків
«Право»
2016

УДК 34
ББК 67.9(4УКР)307
П78

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 5 від 25 грудня 2015 р.)*

Автори:

*А. П. Гетьман, І. В. Ігнатенко, В. М. Корнієнко, І. М. Кульчій,
Т. В. Курман, Л. В. Лейба, О. С. Лисанець, Т. В. Лісова, О. М. Савельєва,
Д. В. Санніков, А. М. Статівка, В. Ю. Уркевич, Д. В. Федчишин,
С. В. Хомінець, С. В. Шарпова, М. В. Шульга*

Рецензенти:

*В. М. Єрмоленко – доктор юридичних наук, професор, завідувач
кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені академіка
В. З. Янчука Національного університету біоресурсів і природоко-
ристування України;*

*І. І. Каракаш – кандидат юридичних наук, професор, завідувач
кафедри аграрного, земельного та екологічного права Національного
університету «Одеська юридична академія»*

П78 **Проблеми** правового забезпечення сталого розвитку сільських терито-
рій в Україні : монографія / А. П. Гетьман, І. В. Ігнатенко, В. М. Кор-
нієнко та ін. ; за ред. А. П. Гетьмана та М. В. Шульги. – Х. : Право,
2016. – 360 с.

ISBN 978-966-458-985-4

Монографію присвячено дослідженню актуальних проблем правового забезпечення сталого розвитку сільських територій в Україні. Висвітлюються правові засади сталого розвитку аграрного виробництва, організаційно-правові аспекти сталого соціального розвитку села. Розглядаються питання забезпечення раціонального та ефективного використання земель та інших природних ресурсів у межах сільських територій як передумова їх сталого розвитку. Унаслідок проведеного дослідження сформульовано низку пропозицій з удосконалення правового забезпечення сталого розвитку сільських територій в Україні.

Для науковців-правників, викладачів і студентів юридичних навчальних закладів, а також усіх, кого цікавлять теоретичні правові питання забезпечення сталого розвитку сільських територій.

УДК 34
ББК 67.9(4УКР)307

© Гетьман А. П., Ігнатенко І. В.,
Корнієнко В. М. та ін., 2016
© Видавництво «Право», 2016

ISBN 978-966-458-985-4